
האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

דרכי ניסוח בלשון ימינו - סדנה מעשית - 25927

תאריך עדכון אחרון 17-05-2015

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 1

תואר: מוסמך

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: הלשון העברית

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 1

סמסטר: שנתי

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): רות אלמגור-רמון

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: rutha@iba.org.il

שעות קבלה של רכז הקורס: בתיאום עם הסטודנטים

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

בקורס נקנה מיומנות בעריכה של טקסטים כתובים מתחום העיתונות, המדע והספרות, וטקסטים שנועדו לדיבור בציבור, כגון שידור ברדיו או בטלוויזיה. הדיון בכל הנושאים מכוון למטרה של עריכת טקסטים בלשון ימינו. בקורס נדונים נושאים כגון סדר המילים והתמורות שחלו בו בכל רובדי הלשון, ניסוחים פעילים (active) וניסוחים סבילים (passive) בעברית, דרכי הבנייה של פסוקיות משועבדות לרבדיה בעברית (independent clauses) מאוחדים משפטים ושל (dependent clauses) ההיסטוריים, השפעותיהן של לשונות זרות על העברית בת ימינו ועל העברית הקדומה – באוצר המילים בקורס. בזה וכיוצא, המשפט ובמבנה ניסוח בתבניות, (idioms) הצירופים באוצר, (vocabulary) משולב גם לימוד של החלטות האקדמיה ללשון העברית בתחומי המינוח (terminology), התחדישים (punctuation) והפיסוק (spelling) הכתיב, (syntax) התחביר, המורפולוגיה (innovations). נוסף על הקשר שבין העברית המודרנית ללשון המקורות נדונה בקורס איכות הלשון מצד שטף הדברים והמוזיקליות של הטקסט, ההיגיון הפנימי במשפט, בפסקה ובחיבור כולו, ואחידות הסגנון.

מטרות הקורס:

הקורס "דרכי ניסוח בלשון (העברית) ימינו" נועד לבעלי תואר ראשון בלשון העברית המבקשים להתמחות בעריכה לשונית. הקורס מתבסס על הידע של הסטודנטים בלשון המקורות ובתאוריה של הלשון וממקד את הלימוד בדרכים לשאוב מתכונות לשון ודרכי ניסוח מכל רובדי הלשון – לשון המקרא ימי לשון (Mishnaic, Talmudic and Midrashic Hebrew) חכמים לשון, (Biblical Hebrew) – הביניים והעברית החדשה. הלימוד התאורטי והתרגול שבצדו מכוונים את הסטודנט לפתח ידע וחוש לבחירת המתכונות המתאימה לכל שימוש, לכל סוגה ולכל מִשְׁלָב (register) ולבניית סולם עדיפויות של דרכי ניסוח חלופיות.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

לערוך טקסטים בתחומי הכתיבה המדעית, הספרותית והעיתונאית, וכן טקסטים שנועדו לדיבור בציבור או לשידור ברדיו ובטלוויזיה, יכירו את רובדי הלשון העברית וידעו לשלב בטקסט הנערך מילים, ביטויים ומתכונות לשון מן הרבדים האלה, יכירו את החלטות האקדמיה ללשון העברית בתחום הכתיב, הפיסוק, המינוח והדקדוק ויהיו מיומנים בהשגת מידע בכל הקשור בלשון המקורות העבריים ובתקנת הלשון בת ימינו.

דרישות נוכחות (%) :
75%

שיטת ההוראה בקורס: בשל מגבלות טכניות – עבודתי היום-יומית בתפקיד יועצת הלשון של רשות השידור הישראלי - הקורס נמשך שנתיים והשיעור ניתן אחת לשבועיים. שנה אחת ההדגשה היא על עניינים תאורטיים ושנה אחת השיעור נושא אופי של סדנה. בכל שנה הקורס מלווה בתרגילים המוטלים

על התלמידים משיעור לשיעור, וכן ניתנות שתי עבודות מסכמות: בסוף הסמסטר הראשון התלמידים מגישים עבודה המבוססת על מקראה של טקסטים עבריים המייצגים את העברית לתקופותיה (ר' נספחים 1,2) [מייקל - את הנספחים נשאיר בעברית כמו הביבליוגרפיה, אבל אולי נתרגם רק את הכותרות שלהם], ובסוף השנה ניתנת עבודה מסכמת שבה התלמידים עורכים טקסטים מסוגות שונות ומנמקים את דרך עריכתם, וכן כותבים על ספרים ומאמרים נבחרים מן הביבליוגרפיה

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

ב. תוכני הקורס:

הקורס מקנה מיומנות בעריכה של טקסטים כתובים מתחום העיתונות, המדע והספרות, וטקסטים שנועדו לדיבור בציבור, כגון שידור ברדיו או בטלוויזיה. הדיון בכל הנושאים מכוון למטרה של עריכת טקסטים בלשון ימינו. בקורס נדונים נושאים כגון סדר המילים והתמורות שחלו בו בכל רובדי הלשון, ניסוחים פעילים (active) וניסוחים סבילים (passive) בעברית, דרכי הבנייה של פסוקיות משועבדות לרבייה בעברית (independent clauses) מאוחים משפטים ושל (dependent clauses) ההיסטוריים, השפעותיהן של לשונות זרות על העברית בת ימינו ועל העברית הקדומה - באוצר המילים בקורס. בזה וכיוצא, המשפט ובמבנה ניסוח בתבניות (idioms), הצירופים באוצר (vocabulary), משולב גם לימוד של החלטות האקדמיה ללשון העברית בתחומי המינוח (terminology), התחדישים (punctuation) והפיסוק (spelling), הכתיב (syntax), התחביר, המורפולוגיה (innovations). נוסף על הקשר שבין העברית המודרנית ללשון המקורות נדונה בקורס איכות הלשון מצד שטף הדברים והמוזיקליות של הטקסט, ההיגיון הפנימי במשפט, בפסקה ובחיבור כולו, ואחידות הסגנון.

חומר חובה לקריאה:

החוג לשון העברית

חומר קריאה לקורס "דרכי ניסוח בלשון ימינו", תשע"ה

רות אלמגור-רמון

1. חומר קריאה כללי

יצחק אבינרי, כיבושי העברית בדורנו, ספרית פועלים, 1946

עוזי אורנן, בראשית היה השפה, האקדמיה ללשון העברית, תשע"ג

אילן אלדר, תכנון לשון בישראל, האקדמיה ללשון העברית, תשע"א

רות אלמגור-רמון, "מה נשתנה בלשון השידור?", לשוננו לעם מג/א (תשנ"ב)

רות אלמגור-רמון, רגע של עברית, צבעונים תשס"א

רות אלמגור-רמון וקרן דובנוב, "במה שוללין ובמה אין שוללין - על שלילת הנשוא הבינוני הקודם

לנושא". אקדם 39 (2009), עמ' 6-7.

יצחק אפשטיין, הגיוני לשון, תל-אביב תשנ"ז

שושנה בהט, "פעולותיה של האקדמיה ללשון העברית", קובץ לשנת הלשון - לשוננו לעם מא (תש"ן)

רות בורשטיין, "על מגמת שינויים במדיניות האקדמיה ללשון העברית בקביעת מילים חדשות", הד

האולפן החדש 94, ירושלים 2008, 116-129.

גבריאל בירנבאום, "מקומה של הכוונת לשון בימינו", ספר רפאל ניר, ירושלים תש"ס, 334-349

יהושע בלאו, תחיית העברית ותחיית הערבית הספרותית, ירושלים תשל"ו

חיים בלנק, לשון בני אדם, מוסד ביאליק, תשמ"ט

מרדכי בן-אשר, התגבשות הדקדוק הנורמטיבי, הקיבוץ המאוחד - המכון האוניברסיטאי של חיפה,

תשכ"ט

אבא בנדויד, לשון מקרא ולשון חכמים, תל-אביב תשכ"ז

יותם בנזימן, עורך, לשון רבים: העברית כשפת תרבות, מכון ון ליר, ירושלים תשע"ג
 זאב בן-חיים, "לשון עתיקה במציאות חדשה", לשוננו לעם ד/ג-ה, ח-ט (תשי"ג); נדפס גם בספר
 במלחמתה של לשון (ר' להלן), 85-36 (ובעיקר ראו 63-60, 80-79)
 זאב בן-חיים, במלחמתה של לשון, האקדמיה ללשון העברית, תשנ"ב
 יעקב בן-טולילה, "העברית המדוברת", קובץ לשנת הלשון - לשוננו לעם מא (תש"ן)
 יעקב בן-טולילה, "הומונימיות עממית", ספר רפאל ניר, ירושלים תש"ס, 358-350
 ניסן ברגרין, עיונים בלשון העברית, האקדמיה ללשון העברית, תשנ"ה
 שמעון ברנפלד, "מניחי לשון", לקט תעודות, האקדמיה ללשון העברית, תש"ל, 138-135
 משה בר-אשר, "על העקרונות בקביעת הנורמה בדקדוק בוועד הלשון ובאקדמיה ללשון", לשוננו נד
 (תש"ן), 150-127
 משה בר-אשר, "תפקידיה ופעולותיה של האקדמיה ללשון העברית בהכוונת התפתחותה של הלשון
 העברית", מחקרים במקרא ובחינוך מוגשים לפרופ' משה ארנד, ירושלים תשנ"ו, 222-214
 משה בר-אשר, על ריבוי פניה של העברית בת ימינו, העברית נח, א-ב (תשס"ט-תש"ע) 26-5
 רונית גדיש, "האקדמיה וציבור דוברי העברית", לשוננו לעם מט (תשנ"ח), 64-58
 משה גוטשטיין ועלי איתן, "היסודות לתיקוני הלשון", לשוננו לעם ג/ד (תשי"ב), 10-3
 גדעון גולדנברג, "העברית כלשון שמית חיה", הלשון העברית בהתפתחותה ובהתחדשותה, האקדמיה
 הלאומית למדעים, ירושלים תשנ"ו, 190-148
 משה גושן-גוטשטיין, "בין ספרות מופת לדקדוק נורמטיבי", לעגנון שי, ירושלים תשי"ט
 משה גושן-גוטשטיין, מילונה ותחבירה של הלשון העברית שבתחום השפעתה של הערבית, מכון בן-צבי,
 תשס"ו
 אשר גינצברג (אחד-העם), "לשאלת הלשון - [א] הלשון וספרותה; [ב] הלשון ודקדוקה", על פרשת
 דרכים, תרנ"ה (מהדורה ראשונה; יצאו מהדורות נוספות)
 גיא דויטשר, גלגולי לשון, תרגם מאנגלית עמרי אשר, תל-אביב 2007
 ברכה דלמצקי-פישר, שלושה מטיבין זה על גב זה : בין מובאה לבבואה בלשון מאפו, מנדלי והזו,
 מאתיים וחמישים שנות עברית חדשה (תשס"ט) 104-65
 שולמית הראבן, "גבולות לשוני - גבולות עולמי", תסמונת דולסינאה, כתר 1981, 156-144
 שלמה הרמתי, "מדיניות הלשון של יצחק אפשטיין, לשוננו לעם מא - קובץ לשנת הלשון (תש"ן),
 235-241
 צביה ולדן וגיא דויטשר, "שפה עליונה", הארץ ל בניסן תשס"ט, 24 באפריל 2009
 שמעון זנדבנק, "יש מצב אין מצב", הארץ (מוסף ספרים), 20 באפריל 2011
 דוד טנא, "שלוש הערות על הכוונת לשון בימינו", הלשון העברית בהתפתחותה ובהתחדשותה,
 האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים, תשנ"ו, 244-212
 יגאל ינאי, "מתקני לשון ותיקוני לשון: דרך ותכלית", לשוננו לעם מא - קובץ לשנת הלשון (תש"ן),
 234-229
 חיים אליעזר כהן, קביעות תקן בלשון: חדשים גם ישנים, מאתיים וחמישים שנות עברית חדשה
 (תשס"ט), 54-33
 אוטו יספרסון, "על סמכות בענייני לשון", לשוננו לעם ד/ו (תשי"ג), 7-3
 יצחק לבני, "היש לעברית דקדוק?", מולד ג (תש"ט), 302-293
 יצחק לבני, מקרא ככתבו ולשון כתבניתה, תל-אביב תשכ"ו
 שלמה מורג, "לשון ואסתטיקה בעברית בת ימינו", מולד 250 (תש"ם), 90-81; נדפס גם באסופה:
 העברית בת זמננו - מחקרים ועיונים, ירושלים תשמ"ח, 741-732
 יעקב מנצור, עיקר וטפל בתיקוני לשון, חיפה תשל"א
 רפאל ניר, "מה בין שימוש נורמטיבי לבין שימוש קביל?", עיונים בבלשנות ובסמיוטיקה - קובץ
 מאמרים לזכרו של מרדכי בן-אשר, ירושלים, 46-36
 רפאל ניר ונתן נחמיאס, מדרך ביבליוגרפי להוראת הלשון העברית, ירושלים 1975
 תמר סוברן, "שימוש, נורמה, תיאוריה וקוגניציה", הד האולפן החדש תשנ"ט, 35-27

ראובן סיוון, בהתחדש לשון, משרד הביטחון, 1973
 עמוס עוז, "הרהורים על השפה העברית: למה רגשו גויים, אייזן בטון, גלילי, דיין ורבין", באור התכלת
 העזה, 1979, 26-29
 יפה פינברג-אלוני, "תכנון לשון בתחייתה של השפה העברית: דרכים ועקרונות", בלשנות עברית
 חפ"שית 13 (1978), 1-27
 ברכה פישלר, "עגנון, ילון וטור הלשון: שיקולי הסופר, הבלשן והפוסק בסוגיית הנורמטיביות", ספר
 רפאל ניר, ירושלים תש"ס, 144-165
 גלעד צוקרמן, ישראלית שפה יפה, תל-אביב 2008 וראו מאמרי תגובה בערך "גלעד צוקרמן"
 בוויקיפדיה.
 יוסף קלויזנר, "לשון חיה או גל של דוגמאות", לשוננו ו (תרצ"ד-תרצ"ה), 352-357
 יוסף קלויזנר, הלשון העברית לשון חיה, ירושלים תש"ט
 יעקב רבי, לשון בריאה, ירושלים תשנ"ד
 חיים רבין, "מה בין תכנון לשון לבין נורמטיביות?", עיונים בבלשנות ובסמיוטיקה, תשמ"א 44-51
 חיים רוזן, "תהליכי לשון", לשוננו לעם ג (תשי"ב)
 חיים רוזן, "על סטאנדארד ונורמה, על תהליכים ושגיאות", לשוננו לעם ד/ז, ח-ט (תשי"ג)
 חיים רוזן, העברית שלנו: דמותה באור שיטות הבלשנות, תל-אביב תשט"ז
 חיים רוזן, עברית טובה; עיונים בתחביר הלשון ה"נכונה", ירושלים 1966
 רוביק רוזנטל (עורך), עברית עכשיו, פנים (כתב עת לתרבות, חברה וחינוך), מס' 7, הסתדרות המורים
 בישראל, 1998 (בעיקר: נתן זך - "על מצבה של העברית", רפאל ניר - "תקינות פוליטית, לשון נקייה
 והזניית השפה", עמוס קינן - "העברית בורחת אל כפר העולם", רות אלמגור-רמון - "מאבא בנדויד ועד
 שינקין")
 רוביק רוזנטל, הזירה הלשונית, תל-אביב תשס"א
 רוביק רוזנטל, חדוות הלשון, תל-אביב תשס"ה
 "לשונית עריכה" תחפ"ב רבים מאמרים ובו מאמרים אתר - Reader.co.il

2. ספרי הדרכה בתיקון הלשון
 יצחק אבינרי, יד הלשון, תל-אביב תשכ"ד
 חיים אהרונוביץ, עברית לכל רגע, חיפה תשל"ט
 יעקב בהט ומרדכי רון, וז"ק, תל-אביב תש"ך
 שושנה בהט, למד לשונך - עלונים ומפתחות, האקדמיה ללשון העברית, תשנ"ד
 סמדר ברק ורונית גדיש (עורכות), שפה קמה, לקט מתוך המדור "לשוננו לעם", עיתון הארץ תרצ"ג
 תש"ה (1932-1944), האקדמיה ללשון העברית תשס"ט
 אבא בנדויד והדסה שי, מדרך לשון לרדיו ולטלוויזיה, רשות השידור, ירושלים תשל"ד
 משה גושן-גוטשטיין, טור הלשון, הופיע בעיתון הארץ בשנים 1955-1975
 מאיר גילון, מאה עצות בעניני לשון, משרד מבקר המדינה, ירושלים תשכ"ז
 יצחק לבני, לשון כהלכתה, ירושלים תשכ"ו
 חנה מגיד, ילקוט תיקוני לשון, תל-אביב תשמ"א
 ראובן סיוון, לקסיקון דביר לשיפור הלשון, ירושלים ותל-אביב 1985
 רחל סליג, "למד לשונך" סדרה חדשה, המזכירות המדעית של האקדמיה ללשון העברית, תשנ"ד ואילך
 (עלונים 1-30 בנפרד, עלון 31 ואילך בתוך אקדם - ידיעון האקדמיה ללשון העברית)
 אמציה פורת, המתרגם והעברית הנורמטיבית (עברית כהווייתה 6), צבעונים. תל אביב 2014
 יצחק פרץ, עברית כהלכה, תל-אביב תשכ"ב
 לאה צבעוני, עיינו ערך עריכה, צבעונים תשס"ב
 לאה צבעוני, ענינים כלליים (עברית כהווייתה 1), צבעונים, מבשרת ציון 2009
 לאה צבעוני, אמנות הפיסוק (עברית כהווייתה 2), צבעונים, תל אביב 2010
 לאה צבעוני, כתיב בלי ניקוד (עברית כהווייתה 3), צבעונים, תל אביב 2011

לאה צבעוני, סדר המילים ומבנה המשפט (עברית כהווייתה 4), צבעונים. תל אביב 2012
לאה צבעוני, לתקנת הלשון (עברית כהווייתה 7), צבעונים. תל אביב 2014
יעקב רבי, שיחות על עברית, תל-אביב תשל"ז
ברוך ששון, עברית מתוקנת, תל-אביב 1989
החלטות האקדמיה בדקדוק, לשוננו לעם (תשס"ו) חוברת מיוחדת
החלטות האקדמיה בענייני תעתיק, אתר האקדמיה, החלטות האקדמיה, על החלטות האקדמיה
(חוברת בדפוס - בהכנה)

3. ניסוח וסגנון

יצחק אבינרי, "תואר הפועל בעברית", לשוננו לעם יג/ד (תשכ"ב), 123-95
אורלי אלבק, "פוסקנות והגיון הלשון: הילכו שנים יחדיו?", מים מדליו, שנתון המכללה הדתית למורים
ע"ש ליפשיץ 22-23 (תשע"א-תשע"ב) 271-245
שולמית אליצור, "הלשון כחומר ביד המשורר", לשוננו לעם נו/א (תשס"ז)
שושנה בהט, "על ענייני ניסוח או ניסוח ענייני", לשוננו לעם לח/ט-י (תשמ"ד)
אבא בנדויד, "כיצד סדר נושא נשוא", לשוננו לעם ט (תשי"ח) [בשלושה חלקים]
אבא בנדויד, "לתקנת לשון העיתונים", לשוננו לעם טז (תשכ"ה), 80-51, 248-226
אבא בנדויד, "עברית שנשבתה בין הגויים", מאזנים כ"ו, חוברת ה-ו (1968)
יאיר בן-חור, "שרד אינו שורד בעברית, על השורש שר"ד", במרשתת: il.co.articles
זאב בן-חיים, "כיצד נשתמש במלת אלמלא (אלמלי)", לשוננו יח (תשי"ב-תשי"ג), 30-27, 66; נדפס
גם בספר במלחמתה של לשון, האקדמיה ללשון העברית, תשנ"ב, 423-417
י' ברוך, "סדר נושא נשוא במשפטים הפותחים במלות אשר, ש, כש, מש, לכש", לשוננו לעם יט/ח
(תשכ"ח), 206-195
קרן דובנוב, "הצירוף 'בעוד ש' בעברית חדשה", לשוננו לעם נ/ד (תשנ"ט), 189-184
קרן דובנוב, "הלכה ומנהג בייעוץ האקדמיה לציבור", אקדם 44 אדר תשע"ב, 7-6
קרן דובנוב ואורי מור, "בגלל שהיא ברת תוקף: שני פרטים בעברית הקדומה ובעברית הנחשבת בלתי
תקנית, העברית ס (תשע"ב), 99 - 121.
רבקה הלוי, "תארים חופשיים ותארים בלתי חופשיים בעברית החדשה", מחקרים בלשון ה-ו, 536-521
דנה טאובה, "על צירופי שם עצם + שם תואר גזור שם בעל סופית בעברית בת ימינו", שי לחיים רבין,
32-17
חיים כהן, "סכלות ו'או' איוולת", לשוננו לעם לב/א (תשמ"א), 14-3
חיים א' כהן, "רכבים ונשקים וכיוצא בהם", אקדם 31, אדר תשס"ו, 7-6
-עירית מאיר, "בעקבות 'שמונה בעקבות אחד': בחירות לשוניות בעריכה עצמית", העברית ואחיותיה, ח
ט, (תשס"ח-תשס"ט), 218-205, במרשתת:
(http://sandlersignlab.haifa.ac.il/html/html_eng/irit_articles/9-meir_final.pdf)
אהרן מירסקי, "ה'א' החצויה", לשוננו כב (תשי"ח), 109-107, 266
מרדכי מישור, "בעד 'על ידי'", לשוננו לעם מט/ד (תשנ"ח), 193-192
מרדכי מישור, "סדר המושאים 'אותו', 'לו'", לשוננו לעם מה/ד (תשנ"ד), 156-147
רפאל ניר, "למעמדה של נורמה לשונית בעברית בת ימינו, חלקת לשון 37-38 (תשס"ו)
ניסן נצר, תרגילי הבעה מלשון היום-יום, א' רובינשטיין, ירושלים 1975
ניסן נצר, "העברית בצל הלעז", לשוננו לעם מז/ג (תשנ"ו), 138-132
תמר סוברן, "שימוש, נורמה, תאוריה וקוגניציה - המקרה של 'לגבי'", הד האולפן החדש תשנ"ט,
35-27
תמר סוברן, "שירי נעמי שמר - קווי היכר סגנוניים", לשוננו לעם נו/ג (תשס"ז)
אמציה פורת, "המנגינה בפסוק העברי", מאזנים לב/ב (תשל"א)
אמציה פורת, "כצורתו, כתוכנו וכיפוי: המתרגם והעברית הנורמטיבית", לשוננו לעם מז/ג (תשנ"ו),

אמציה פורת, "כלל חד גדיא (בין מוקדם ומאוחר לחיבור ולזיקה בלשון העברית)", מאזנים לג-ד (אב-אלול תשל"א)
 אוריאל פרנק, "חומרות, הידורים ושיבושים בלשון העברית: על תיקוני שגיאות ועל שגיאות מתקנים", מים מדליו, שנתון המכללה הדתית למורים ע"ש ליפשיץ 23-22 (תשע"א-תשע"ב) 320-273
 יצחק פרץ, "לדרכי ההדגשה בעברית החדשה", לשוננו כו (תשכ"א), 124-118
 יצחק פרץ, "מקומו של הכינוי המוסב במשפט הזיקה", לשוננו כד (תש"ך), 237-232
 יצחק פרץ, דיוקי סגנון, י' שרברק, תל-אביב תשכ"ג
 מנחם צבי קדרי, "תְּלָה שמשמעו 'היה תלוי'", לשוננו לעם מד/א (תשנ"ג), 27-21
 ארנה רינת, "הסופרת נשארה מאחור: על עיבודו מחדש של 'שמונה בעקבות אחד'", לשוננו לעם מח/ב (תשנ"ז), 69-65
 יעל רשף, "על תרומתה של נעמי שמר לעיצובו הלשוני של הזמר העברי", לשוננו לעם נו/ג (תשס"ז)
 אורה שורצולד (רודריג), "בין השנה שעברה לשנה הבאה", העדר ידוע והשמטת בי"ת, חלקת לשון 38-37 (תשס"ו)

4. על מבנה הסמיכות

יצחק אבינרי, יד הלשון, עמ' 430-421, 570, 604-602
 משה אזר, "תחושה הזרות ב'דחיית הממשלה את הבעיה'", בלשונות עברית חפ"שית 16 (1980), 11-5
 אבא בנדויד, לשון מקרא ולשון חכמים, כרך ב, עמ' 469-460
 א' בנדויד, "תואר לעומת סמיכות", בתוך 'לתקנת לשון העיתונים', לשוננו לעם טז (תשכ"ה) 79-75
 אבא בנדויד והדסה שי, מדריך לשון לרדיו ולטלוויזיה, 168, 230-229
 דנה טאובה, "על צירופי שם עצם + שם תואר בסופית -י", שי לחיים רבין: אסופת מחקרי לשון, אקדמון, תשנ"א, 132-117
 מאיר מדן, "תיקוני לשון: שיבושים בשימוש הסמיכות", לשוננו לעם ב/ג (תש"י), עמ' 27-23
 יצחק פרץ, עברית כהלכה, 157-144
 חיים ב' רוזן, עברית טובה, תשל"ז (קטעים - לפי המפתח ועוד)
 יהודית רוזנהויז, "שרשרת סמיכות בעברית החדשה", לשוננו נג (תשמ"ט), 105-93
 יצחק שלזינגר ודורית רביד, "הסמיכות הכפולה בעברית החדשה: עודפות או קיום עצמאי?", בלשונות עברית 43 (תשנ"ח), 97-85

5. מילונים ומילונות

א. מילונים עבריים כלליים

אברהם אבן-שושן, המילון החדש, המהדורה המשולבת, תשנ"ז (5 כרכים)
 שושנה בהט ומרדכי מישר, מילון ההווה - מילון שימושי לעברית התקנית, תשנ"ה (כרך אחד)
 יעקב שוויקה (ראש המערכת), רב מילים - המילון השלם לעברית החדשה, תשנ"ז (6 כרכים); מהדורת אינטרנט
 איתן אבניאון, מילון ספיר, מילון עברי-עברי מרוכז בשיטת ההווה, 1997 (כרך אחד)
 איתן אבניאון, מילון ספיר, מילון עברי-עברי אנציקלופדי בשיטת ההווה, תשנ"ט (7 כרכים)
 יעקב כנעני, אוצר הלשון העברית לתקופותיה השונות, תש"ך-תשמ"ט (18 כרכים)
 אליעזר בן-יהודה, מילון הלשון העברית הישנה והחדשה, 1959-1908 (16 כרכים + המבוא הגדול)
 מאיר מדן, מאלף עד תו - מילון עברי שמושי, תשל"ג (מהדורה מתוקנת) (כרך אחד)

ב. מילונים דו-לשוניים

מילון אנגלי-עברי עברי-אנגלי: מילון אלקלעי, מילון מגידו, מילון ענבל
 מילוניות אלקטרוניות

ג. מילונים למילים לועזיות

דן פינס וקפאי פינס, מילון לועזי עברי המורחב, תשל"ד (שני כרכים)
ראובן אלקלעי, לקסיקון לועזי-עברי חדש, מסדה, 1967 (מהדורה ראשונה)
לקסיקון לועזי-עברי שימושי, הוצאת פרולוג, 1992
לקסיקון לועזי-עברי, הוצאת פרולוג, 1996 (שני כרכים); 2006 (כרך אחד)

ד. לקסיקונים מקצועיים

מילוני האקדמיה (לדוגמה: מילון למונחי רפואה [תשנ"ט], המילון למונחי הבינה המלאכותית [תשנ"ז],
המילון למונחי הפסיכולוגיה [תשנ"ד])

• לקסיקונים בנושאים מנושאים שונים

מאגר המונחים של האקדמיה באינטרנט - [hebrew ;il.ac.huji.ac.il](http://hebrew.il.ac.huji.ac.il/terms-hebrew)
academy.huji.ac.il

ה. אגרונים (תזאורוס)

נחום סטוצ'קוב, אוצר השפה העברית, תשכ"ח

ח' רבין וצ' רדאי, אוצר המילים, תש"ל (מהדורה ראשונה)

מילון חזותי עברי-אנגלי (נוסח עברי: ברוך שראל ורימונה גרסון), כרטא, תשנ"ב

איתן אבניאון, מילה במילה - אוצר המילים הנרדפות ניגודים ושדות סמנטיים, תש"ס

ו. מילונים לעברית המדוברת

רפאל ספן, מילון הסלנג הישראלי, תשכ"ו

דן בן-אמוץ ונתיבה בן-יהודה, מלון עולמי לעברית המדוברת (מלון אחול מניוקי..., כרך א), תשל"ב

ד' בן-אמוץ ונ' בן-יהודה, מלון אחול מניוקי לעברית מדוברת, כרך ב, תשמ"ב

לקסיקון הסלנג העברי והצבאי, הוצאת פרולוג, 1993

ז. מאמרים

אליעזר גלירנט, "לשיטות המילונאות במילון אבן-שושן - נורמטיביות ודסקריפטיביות", מחקרים בלשון ב
ג, ירושלים תשמ"ז, 399-409

ראובן מירקין, "על מילון עברי שימושי בכלל ועל 'מילון ההווה' בפרט", לשוננו לעם מו/ד (תשנ"ה),
143-165

מרדכי מישור, "סוגיות מדעיות בהכנת מילון שימושי", פרקים בעברית לתקופותיה - אסופת זיכרון

לשושנה בהט, אסופות ומבואות ב, האקדמיה ללשון העברית, תשנ"ז, 265-272

מרדכי מישור, "מה בין מילון מדעי למילון שימושי", בלשנות חפשית 24 (תשמ"ז), 69-74

מרדכי מישור, "'מילון ההווה' - משולחן העורכים אל מדף המורים", חלקת לשון 27 (תשנ"ט), מכללת
לוינסקי לחינוך,
119-123

מנחם צבי קדרי, "מה נכלל ומה לא נכלל במילון הלשון העברית של ימינו", ספר רפאל ניר, ירושלים

תש"ס, 390-400

יעקב רבי, "על אברהם אבן שושן ומפעלו", לשון בריאה, ירושלים תשנ"ד, 309-311

6. חידושי מילים

ארי אבנר, "איך אומרים זאת בעברית?" (הרהורים וערעורים על "מילות האקדמיה"), פרקים בעברית

לתקופותיה (אסופת זיכרון לשושנה בהט), אסופות ומבואות ב, תשנ"ז, 223-229

ארי אבנר, "הלעזות החדשים", לשוננו לעם מג (תשנ"ב), 147-150

יצחק אבינרי, יד הלשון, תל-אביב תשכ"ד, "חדושים טובים ונחוצים", 172-174; "חדושים יתרים וטובים", 175-174; "חדושים יתרים ורעים", 175-176; "חדושים נפליים ונקלטים", 183-185; "חדושים שבמלונים", 185-187; "חדושי המחבר", 187-189; "משמעות משתנים", 367-368; "משמעות מתרחבים" 368-371; "משמעות שאולים", 371-373

עוזי אורנן, "על יצירת שרשים חדשים ועל כמה מלים מחודשות", לשוננו לעם כז/ט (תשל"ו), 254 - 267 (בעיקר מ-261)

עוזי אורנן, "האנגלית מבעד לעברית - על סדר המילים במשפט", לשוננו לעם נא-נב/א (תש"ס תשס"א) עמ' 31 ואילך.

רות אלמגור-רמון, "הלועזית שבעברית", זמן אוויר - מגזין עובדי רשות השידור, גיליון 2 (אפריל 2000), 15, 25

רות אלמגור-רמון, "המשחן כמשל - יחסי הגומלין בין השידור לדיבור", זמן אוויר - מגזין עובדי רשות השידור, גיליון 3 (יולי 2000), 6, 30

שושנה בהט, "דרכה של האקדמיה ללשון העברית בחידושי מלים", לשוננו לעם לח-ט-י (תשמ"ז) שושנה בהט, "שתי גישות לחידושי לשון", עם וספר א (סדרה מחודשת), בטאון ברית עברית עולמית, תשמ"א, 28-33

משה בר-אשר, "על חרושת המילים בוועד הלשון ובאקדמיה ללשון העברית", לשוננו לעם מז (תשנ"ו), 18-3

רונית גדיש, "האקדמיה וציבור דוברי העברית", לשוננו לעם מט/ב (תשנ"ח), 58-64

מירי הורביץ, "דבר העורכת" סעיף ב, חלקת לשון 23 (חורף תשנ"ז)

בנימין הרשב, "מסה על תחיית הלשון העברית", אלפיים 2, תל-אביב תש"ן, 9-54

יגאל ינאי, "חידושי מלים בעברית", קובץ לשנת הלשון - לשוננו לעם מא (תש"ן), 258-254

רפאל ניר, דרכי היצירה המילונית בעברית בת-זמננו, האוניברסיטה הפתוחה, תשנ"ג

חיים רבין, "תרגום השאילה ככוח יוצר בלשון", לשוננו לעם כ-ט-י (תשכ"ט), 272-278

אמנון שפירא, "לשונות במגע", קובץ לשנת הלשון - לשוננו לעם מא (תש"ן), 287-301

7. כתיב

כללי הכתיב חסר הניקוד והדיונים בוועד הלשון ובאקדמיה ללשון

כללי הכתיב חסר הניקוד (עם כללי הפיסוק החדשים), לשוננו לעם, מהדורה מתוקנת עם מפתח הכתיב, טבת תשס"ב

מהדורות קודמות: תשנ"ו, כללי הכתיב חסר הניקוד, לשוננו טז (תש"ח), 82-89, עם הקדמה מאת ז' בן-חיים; כללי הכתיב חסר הניקוד, לשוננו לעם ט (תש"ט) (חוברת מיוחדת), עם הקדמה מאת נ"ה טור-סיני; כללי הכתיב חסר הניקוד, לשוננו לעם כא/ו (תשל"ל); הצעת כללי הכתיב, לשוננו יא (תש"א תש"ב), 232-242.

אספת ועד הלשון בסוכות תש"ד, לשוננו יב (תש"ד), 198-239

אספת ועד הלשון בל"ג בעומר תש"ד, לשוננו יג (תש"ה), 71-94

מתוך הקדמת ועד הלשון, לשוננו לעם א/ט (תש"ט), 11-13

כתיב מלא או חסר, פרוטוקול מסימפוזיון שנערך מטעם המזכירות המדעית הפדגוגית של משרד החינוך והתרבות, מיום ד' בחשוון תש"ך, בהוצאת אוצר המורה, תל-אביב תשכ"א

דיונים על הכתיב במליאת האקדמיה, זיכרונות האקדמיה ללשון העברית ט (תשכ"ב), 64-119; י-יא (תשכ"ג-תשכ"ד), 103-116, 185-193; יד (תשכ"ז), 41-59, 76-85; טו (תשכ"ח), 62-79; יט-כ (תשל"ב-תשל"ג) 103-106; כא-כד (תשל"ד-תשל"ז), 34, 251-252; כח-ל (תשמ"א-תשמ"ג), 21-25; לא-לד (תשמ"ד-תשמ"ז), 223-224

קטעי דיונים על הכתיב, ליקט יוסף עופר, לשוננו לעם מג/ה (תשנ"ב), 183-194

החלטות ועדת הדקדוק בעניין כתיב מלים מסופקות, לשוננו לעם מג/ה (תשנ"ב), 198

מילונים לכתיב חסר הניקוד

ש' בהט, מילון הכתיב חסר הניקוד, ירושלים 1977
ראובן סיוון, מדרוך הכתיב המלא, ירושלים 1975

מאמרים

- עוזי אורנן, "אחזור ועיבוד מידע עברי באותיות לטיניות", קובץ הרצאות (הכנס הארצי לעיבוד נתונים), בעריכת יוסף מוניטה, חיפה תשל"ז
- עוזי אורנן, "נקודות מוצא חדשה לכללי הכתיב הלא מנוקד", לשוננו לעם מג/ה (תשנ"ב), 174-169
- עמנואל אלון, העברית הכתובה הבלתי מנוקדת, אוניברסיטת בן-גוריון, תשנ"ה
- שושנה בהט, "הכתיב חסר הניקוד והוראתו: דברי פתיחה", לשוננו לעם מג/ה (תשנ"ב), 164-163
- שושנה בהט, "הפעם: סדר נשים", לשוננו לעם מב/ג (התשנ"א), 115
- שושנה בהט, "להוראת כללי הכתיב חסר הניקוד", לשוננו לעם מג/ה (תשנ"ב), 182-178
- חיים בלצן, "הדחיפות ביישומם של כללי הכתיב", לשוננו לעם מד/א (תשנ"ג), 32-28
- זאב בן-חיים, "הכתיב והוראתו בבית הספר", לשוננו לעם יא/ב (תש"ך), 58-35
- זאב בן-חיים, "על עסקי הכתיב", במלחמתה של לשון, האקדמיה ללשון העברית, תשנ"ב, 227-177
- משה גוטשטיין, "מה נוכל ללמוד מלשון של מגילות ים המלח: הכתיב וההיגוי", לשוננו לעם ב/ח-ט (תש"י), 9
- ורנר ויינברג, תיקון הכתיב העברי, ירושלים 1972; בעיקר פרק 4 - "הצעות לשיטות כתיב חדשות"; סעיף 4.4 "כתיבת עברית באותיות רומיות" (בן-אב"י, ז'בוטינסקי, אבינור, אורנן, רטוש); ראו שם רשימה ביבליוגרפית
- נ"ה טורטשינר, "לשאלת הכתיב העברי", לשוננו י (תרצ"ט-ת"ש), 261-257
- מלכה מוצ'ניק, "כללי עזר ללימוד הכתיב חסר הניקוד", לשוננו לעם מג/ה (תשנ"ב), 177-175
- יעקב מנצור, עיונים בלשון של ש"י עגנון, תשכ"ז (בעיקר: הכתיב המלא והכתיב החסר; שאלות כתיב אחרות" [סיומת ב-א' או ב-ה'; מלה מטיפוס נתנו])
- תמר סוברן וזוהר לבנת, "תוארי פועל בעברית החדשה", בלשונות עברית 43, טבת תשנ"ח, 52-43
- יוסף עופר, "כיצד מצטטים מן התנ"ך: כתיב", לשוננו לעם מב/ב (התשנ"א), 58-57
- יוסף עופר, "כללי כתיב חד-משמעיים", לשוננו לעם מג/ה (תשנ"ב), 197-195
- הדר פרי, סימני קווים, אתר תפוז תרגום ועריכה, 2012
- <http://hadarperry.wordpress.com/2012/03/14/%D7%A1%D7%99%D7%9E%D7%A0%D7%99-%D7%A7%D7%95%D7%95%D7%99%D7%9D/>
- גד בן-עמי צרפתי, "עוד על הכתיב חסר הניקוד", לשוננו לעם מה/א (תשנ"ד), 18-16
- יוסף קלזנר, "כתיב מלא או חסר?", לשוננו י (תרצ"ט-ת"ש), 256-251
- חיים רבין, "על הכתיב בספרוני 'גשר'", מאזנים י (תש"ך), 74-73

על כתיב מלא וניקוד

- אבא בנדויד, "כתיב מלא החל מכיתה א'", לשוננו לעם יד/ז (תשי"ט) [ניקוד על כתיב מלא]
- אבא בנדויד, "שתי תשובות למורי ניקוד וכתיב", לשוננו לעם יח-ט (תשי"ט), 242-235
- אבא בנדויד, "כתיב אחד לבן-שבע ולבן-שבעים", לשוננו לעם יא/ד-ה (תש"ך), 142-130
- ישראל יבין, "כלום יש אסמכתה לכתיב מלא בטקסט מנוקד", לשוננו לעם יא/ג (תש"ך), 72-67
- יהושע בלאו, "הרהורים על שיטת הכתיב 'הדקדוקי'", לשוננו לעם מג/ה (תשנ"ב), 168-165

8. פיסוק

- כללי הפיסוק החדשים, כללי הכתיב חסר הניקוד, לשוננו לעם, מהדורה מתוקנת, אייר תשס"ב
- מהדורות קודמות: תשנ"ו, כללי הפיסוק, לשוננו י (תרצ"ט-ת"ש), 250-241; כללי הפיסוק, לשוננו יב (תש"ג-תש"ד), 263-252; כללי הפיסוק, לשוננו לעם ז/ב (תשט"ז);
- דיונים על הפיסוק, זיכרונות האקדמיה, כרך לח-לט-מ (לשנים תשנ"א-תשנ"ב-תשנ"ג), האקדמיה

ללשון העברית, תשנ"ה, ישיבות 199, 201, 202, 204, 230
 עוזי אורנן, "נשימה תחביר וקצב", לשוננו לעם מד/ד (תשנ"ג), 174-178
 עלי איתן, "על שימוש הלואי משפט הזיקה", לשוננו לעם ד/ב (תשי"ג), 3-8
 דן אלמגור, סימני משורר, לשוננו לעם מד/ד (תשנ"ג), 197-206
 שושנה בהט, "הפסיק", לשוננו לעם מב/ד (תשנ"א), 154-155
 (רונית גדיש), "עוד על כללי הפיסוק", לשוננו לעם מו/א (תשנ"ה), 35-42
 שמעון וגה, "מניין לנו סימני הפיסוק", לשוננו לעם מד/ד (תשנ"ג), 193-195
 ידידיה יצחקי, "אי-שימוש בסימני פיסוק בשירה - אמצעי להעמקת המשמעות", ביקורת ופרשנות, 22
 117-139, (1986)
 אשר לאופר, "הפסקה בדיבור רצוף ופיסוק", מחקרים בלשון העברית ובלשונות היהודים - מוגשים
 לשלמה מורג, בעריכת משה בר-אשר, ירושלים תשנ"ו, 277-294
 אהרן מירסקי, הפיסוק של הסגנון העברי, ירושלים תשל"ח
 אהרן מירסקי, "כיצד פוסקים", לשוננו לעם מד/ד (תשנ"ג), 179-182
 רפאל ניר, "סימני הפיסוק כמערכת תקשורת פארא-מילולית - היבטים סמיוטיים והשתמעויות
 דידקטיות", עיונים בחינוך 44-43, (1986), 207-217
 רפאל ניר, "על התפקוד של סימני הפיסוק בשירה העברית בת-זמננו", בלשונות עברית 28-30 (תש"ן),
 137-149
 אמציה פורת, "על הפיסוק הנינוח", לשוננו לעם מד/ד (תשנ"ג), 183-186
 יוסף עופר, "בין טעמי המקרא לסימני הפיסוק", לשוננו לעם מד/ד (תשנ"ג), 186-192
 יוסף קלזנר, "סימני פיסוק בעברית", לשוננו ט (תרצ"ח), 123-127; לשוננו לעם ז/ב (תשט"ז),
 27-32
 בעז שכביץ, "פיסוק בזמנו", לעגנון שי, ירושלים תשי"ט, 281-288

9. תעתיק ומילים לועזיות
 א. החלטות האקדמיה ללשון העברית ודיונים במליאת האקדמיה
 כללי התעתיק מכתב עברי לכתב לאטיני
 כללי התעתיק מלועזית לעברית
 כללי התעתיק מערבית לעברית, בתוך החלטות בדקדוק, תשנ"ה, סעיף 9
 כתיבתן, הטעמתן וצורתן של מילים שאולות; ניקודן של מילים לועזיות בלשוננו, בתוך החלטות בדקדוק,
 תשנ"ה, סעיף 7-8
 דיונים על התעתיק מכתב עברי ללטיני, זיכרונות האקדמיה, כרך א-ב (תשי"ד-תשט"ו), ישיבה ט'
 י', י"א; כרך ג-ד (תשט"ז-תשי"ז), ישיבה י"ב, י"ג, י"ד, ט"ו, ט"ז
 דיונים על התעתיק מלועזית לעברית, זיכרונות האקדמיה, כרך יז (תשל"ל), ישיבה צ"ג, צ"ו, צ"ז, צ"ח;
 כרך יט-כ (תשל"ב-תשל"ג), ישיבה ק"ז, ק"ח; כרך כא-כד (תשל"ד-תשל"ז), ישיבה קכ"ג; כרך ל"א-ל"ד
 (תשמ"ד-תשמ"ז), ישיבה קע"ז, קע"ח-ק"פ, קפ"א-קפ"ב

ב. מאמרים
 עלי איתן, "מלועזית לעברית (ה)", [לביצוע au], לשוננו לעם ב/ה (תש"י), 18-23
 שושנה בהט, "איך אומרים בעברית DNA?", לשוננו לעם מב/ה (תשנ"א), 194-196
 שושנה בהט, "לבטל את ה-Q" [מכתב תשובה], לשוננו לעם מג/ב (תשנ"ב), 113-114
 זאב בן-חיים, "התעתיק", במלחמתה של לשון, האקדמיה ללשון העברית, תשנ"ב, 228-245
 זאב בן-חיים, "ניקוד מלים זרות", לשוננו לעם מג/ב (תשנ"ב), 93-102
 (מאיר מדן), "כתיב של מלים ממוצא אירופי", לשוננו לעם ב/ח-ט (תשי"י), 42-47
 יוסף עופר, "התעתיק מערבית לעברית", לשוננו לעם מג/ב (תשנ"ב), 74-76
 חיה פישרמן, "הויכוח בנושא מילים זרות בלשוננו", העברית ואחיותיה - כתב עת לחקר הלשון העברית

וזיקתה ללשונות השמיות וללשונות היהודים, בעריכת יצחק אבישור, חיפה תשס"א, כרך א, עמ' 107-127.

גד בן-עמי צרפתי, "ברחובות ירושלים: שמות רחובות ותעתיקיהם הלועזיים", לשוננו לעם מה/ג (תשנ"ד), 132-134

אמנון שפירא, "לבטל את ה-Q" [מכתב תשובה], לשוננו לעם מג/ג (תשנ"ב), 114-115

10. ראשי תיבות

חיים רוזן, "תהליכי לשון: אותיות", לשוננו לעם ג/י (תשי"ב), 15-19
ראובן סיוון, "כתיב השנה הבעל"ט - תש"ך", לשוננו לעם י/ה-ו (תשי"ט), 175-176
ראובן סיוון, "תש"ך עדיף!", לשוננו לעם י/ח-ט (תשי"ט), 242-248
דוד תמר, "תש"ך ולא תש"כ", לשוננו לעם י/ח-ט (תשי"ט), 249
הערת המזכירות המדעית, לשוננו לעם י/ח-ט (תשי"ט), 250
למד לשונך - עלונים ומפתחות, לפי המפתח

חומר לקריאה נוספת:
ייתן בשיעורים.

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :
מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 0 %
הרצאה 0 %
השתתפות 0 %
הגשת עבודה 50 %
הגשת תרגילים 50 %
הגשת דו"חות 0 %
פרויקט מחקר 0 %
בחנים 0 %
אחר 0 %

מידע נוסף / הערות:
אין